

Waarom voeren we nog steeds een *War on Drugs*?

Bart de Koning is onderzoeksjournalist en spreker en schrijft onder andere voor *De Correspondent*, *Vrij Nederland* en *Maarten!*

Sinds de Amerikaanse president Richard Nixon in 1971 de War on Drugs aankondigde, heeft die meer dan duizend miljard dollar gekost, zijn er miljoenen mensen opgesloten en honderdduizenden doden gevallen. Tevergeefs: drugs zijn goedkoper en wijder verbreid dan ooit. In Nederland kost de bestrijding zeker de helft van de capaciteit van politie en justitie en is driekwart van de grote rechercheonderzoeken erop gericht. En dat terwijl een meerderheid van de Nederlanders voor legalisering van softdrugs is. Hoog tijd voor een fundamenteel andere aanpak – en daarbij moeten we verder kijken dan de provinciale Nederlandse discussie.

De zinloosheid van de *war on drugs* is het best te zien in het gebruik van het woord ‘recordvangst’. Het is al decennia een onwrikbaar media cliché dat drugsbestrijders wereldwijd voortdurend met nieuwe recordvangsten komen. Die worden dan trots getoond en vervolgens met enige bombarie vernietigd. Het cliché schrijft verder voor dat deze recordvangsten als een grote overwinning voor de drugsbestrijders worden gepresenteerd. In werkelijkheid zijn het natuurlijk nederlagen. Het feit dat de politie, douane en marine iedere keer wéér grotere ladingen drugs in beslag nemen, betekent alleen dat de drugsmafia na iedere recordvangst kennelijk nog grootschaliger, efficiënter én brutaler is geworden. Op het aanbod en de prijzen hebben de inbeslagnames geen effect: er zijn meer drugs beschikbaar dan ooit tevoren en de prijzen van drugs dalen al decennia of zijn stabiel.

Nederlagen als overwinningen verkopen

De *war on drugs* is een oorlog waarin nederlagen als overwinningen worden verkocht – en dat al bijna een halve eeuw. We zijn de oorlog tegen drugs al veertig jaar aan het verliezen, schreven ondernemer Richard Branson en de

toenmalige Britse vice-premier Nick Clegg in maart 2015 in *The Guardian*. Sinds Nixon de *war on drugs* aankondigde, heeft die strijd meer dan een biljoen dollar gekost – duizend miljard. Er zijn wereldwijd miljoenen mensen strafrechtelijk vervolgd en opgesloten en honderdduizenden door geweld omgekomen. Alleen al in Mexico zijn er sinds 2006 volgens officiële schattingen 164.000 mensen omgekomen in de drugsoorlog, vaak op gruwelijke wijze doodgemarteld. Om dat in perspectief te zetten: in dezelfde periode vielen er in Afghanistan eenentwintigduizend burgerslachtoffers, en in Irak eenentachtigduizend. Ook landen als Guatemala, Honduras en Columbia werden of worden door drugsgeweld verwoest.

Een indrukwekkende verzameling oud-staatslieden heeft zich samen met Nick Clegg en Richard Branson in de *Global Commission on Drug Policy* verenigd om het drugsbeleid te hervormen. Gezien de slachtingen die de drugsoorlog op hun continent veroorzaakt, is het geen wonder dat er veel Latijns-Amerikaanse politici bij zijn, zoals de voormalige presidenten van Colombia, Mexico, Brazilië en Chili. Maar ook Kofi Annan (voormalige secretaris-generaal van de VN), Javier Solana (voormalig secretaris-generaal van de NAVO) en George Shultz (voormalig minister van Buitenlandse Zaken van de VS) zitten in de coalitie. Geen wereldvreemde linkse hippies, maar doorgewinterde machtspolitici, vaak zelfs aan de rechterkant van het politieke spectrum – zoals George Shultz, die minister was onder Ronald Reagan. In Nederland is Frits Bolkestein een politieke geestverwant: een rechtse liberaal, die in 2010 met een aantal medestanders het manifest ‘Red het land, sta drugs toe’ schreef.

Gepensioneerden tegen drugsbeleid

Het is een opvallend fenomeen dat het vooral gepensioneerde politici en politiemensen zijn die hun stem verheffen tegen het huidige drugsbeleid – de wijsheid komt met

» *Vooral gepensioneerde politici en politiemensen verheffen hun stem...*

DRUGS. REBOOT.

GLOBAL COMMISSION ON DRUG POLICY

The Global Commission | Reports | Initiatives | Partners | Media | Contact

The Global Commission on Drug Policy

Highlights:

de jaren. Omdat ze met pensioen zijn, hoeven ze zich niet meer aan de officiële partijlijn te houden en mogen ze zelf nadenken. Zo pleitte ook de Amsterdamse oud-commissaris van politie Joop van Riessen afgelopen september op een debatavond in De Balie voor legalisering van soft-drugs. Niet omdat hij blind is voor de schaduwkanten van drugs, maar omdat een levenslange loopbaan bij de Amsterdamse politie hem heeft geleerd dat de huidige bestrijding zinloos is.

In de Verenigde Staten laat de beweging *Law Enforcement Against Prohibition* een vergelijkbaar geluid horen. LEAP vertegenwoordigt zo'n honderdduizend politiemensen, rechters, openbare aanklagers, gevangenisdirecteuren en anderen uit honderdtwintig landen. De oprichter ervan is Jack A. Cole, die voor zijn pensionering 26 jaar bij de New Jersey State Police werkte – een veteraan in de drugs-oorlog. In *Exit Strategies for the Drug War* legt hij zijn bezwaren tegen het drugsbeleid kort en vlijmscherp uit: *'This is not a war on drugs – it's a war on people.'* De bestrijding van drugs richt zich vooral op etnische minderheden, verwoest nodeloos de levens van jonge mensen en corrupteert de politie.

Spectaculaire mislukking

Cole concludeert dat de *war on drugs* totaal mislukt is en – erger nog – een zichzelf in stand houdend en steeds uitdijend beleidsdebaacle is. Als het drugsbeleid zou werken, zo stelt Cole, dan zouden er zeven dingen moeten gebeuren:

- 1) Het aanbod van drugs zou moeten dalen.
- 2) De zuiverheid van drugs zou moeten dalen.
- 3) De prijzen van drugs zouden stijgen, en daarom:
- 4) zou het drugsgebruik moeten dalen;
- 5) zou het aantal doden door overdoses moeten dalen;
- 6) zou het aantal aan drugs gerelateerde moorden moeten dalen;
- 7) zou het aantal arrestaties wegens drugs moeten dalen.

Op al deze terreinen is de *war on drugs* een spectaculaire mislukking. Bij het begin, in de jaren zeventig, werden vangsten gemeten in ponden. Nu in tonnen, zelfs honderden tonnen per vangst. Heroïne is veertig keer puurder dan vroeger, terwijl de prijs met zeventig procent is gedaald. In de jaren zeventig had twee procent van de Amerikanen wel eens een verboden drug gebruikt, nu 46 procent. Overdoses zijn vernegenvoudigd. Aan drugs gerelateerde moorden zijn dramatisch toegenomen. Niet alleen in de VS; denk ook aan de honderdduizenden doden in Latijns-Amerika. De enorme druk die de bestrijding van drugs op de politie legt,

betekent ook een politieke verwaarlozing van alle andere vormen van misdaad. Zo heldert de Amerikaanse politie tegenwoordig nog slechts tien procent van de woninginbraken op – een dramatisch laag percentage.

Drugs leggen enorm beslag op de politie

Voor de Nederlandse situatie valt een vergelijkbaar verhaal te vertellen – met wel twee cruciale verschillen: Nederland voerde (althans tot ver in de jaren negentig) een veel minder repressief anti-drugbeleid, en Nederland is een veel minder gewelddadig land dan de Verenigde Staten. De situatie is hier dus minder ernstig, ook als het gaat om sterfte onder verslaafden door overdoses of ziektes.

Wel legt de bestrijding van drugs net als in de Verenigde Staten een enorm beslag op de politie, het OM en de rechterlijke macht. Drugsdelicten zijn goed voor circa een derde van het totaal aantal detentiejaren. Dat getal vormt een zware onderschatting van de last die drugs veroorzaken: het gaat hier alleen om de veroordeling voor het bezit van drugs zelf. Alle andere criminaliteit die er mee samenhangt (van fietsendiefstal en inbraak tot liquidaties) staat niet als drugsriminaliteit in de statistieken. Hoe groot dat aandeel is, weet niemand precies, maar dat het gigantisch is, staat vast. Frans Heeres zei in 2009 als korpschef van politie-regio Midden- en West-Brabant dat alleen al veertig procent van zijn opsporingscapaciteit werd ingezet tegen hennepcriminaliteit – daar zitten harddrugs en synthetische drugs nog niet eens bij.

De politie ontmantelt volgens de Drug Monitor ieder jaar zo'n zesduizend hennepkwekerijen – ruim twintig ontruimingen per werkdag. De Rekenkamer begroette het ruimen van één plantage op vijf mille, dus totaal zo'n dertig miljoen euro. Dat het zo'n constant getal is – circa zesduizend per jaar – komt omdat de politie er een constante hoeveelheid tijd en capaciteit voor vrijmaakt. Die aantallen zeggen dus niets over de werkelijke ontwikkelingen op de wietmarkt, maar alles over de prioriteit die politie en politiek eraan geven.

Van de grote opsporingsonderzoeken (tussen de 300 en 400 per jaar) is zo'n driekwart gericht op drugs, volgens de Drug Monitor. Een veelgehoorde schatting is dat de politie alles bij elkaar ongeveer de helft van de tijd bezig is met drugs. Joop van Riessen noemde die schatting in De Balie nog 'veel te weinig', omdat zoals gesteld ongeloflijk veel criminaliteit met drugshandel samenhangt. Zo is de Amsterdamse recherche nu heel veel tijd kwijt aan onderzoeken naar liquidaties – een oorlog in de (Marokkaanse) onderwereld die begonnen is met ruzie over een partij drugs. Ook in onderzoeken met andere objecten zijn de drugs nooit weg: de jacht op de wapenhandelaars die de kalasjnikovs

Foto: ANP, Keen van Weel

Bij slechts 0,3 procent van de ontnemingszaken komt het bedrag boven het half miljoen.

leveren, de spyschops die (anti)af luisterapparatuur verschaffen, de witwassers (het geld komt bijna altijd uit drugshandel) of de afpersers (Holleeder en Endstra).

Andere misdrijven vrijwel straffeloos

We kunnen rustig stellen dat minstens de helft van alle uitgaven aan veiligheid en justitie (politie, OM, rechtspraak, gevangenis) direct of indirect besteed wordt aan drugsbestrijding. De totale begroting van het ministerie van Veiligheid en Justitie bedraagt 11,437 miljard euro over 2015. Als je daar de begrotingsposten aftrekt die niet (direct) met drugs te maken hebben – zoals contraterro-risme, vreemdelingenbeleid, civiele rechtspraak en het kerndepartement – dan houd je circa 9,1 miljard euro over. Zelfs als je conservatief rekent en na een halvering naar beneden afrondt, kom je op 4,5 miljard euro.

Daar zitten de kosten van de criminaliteit voor de samenleving nog niet bij – denk aan de schade door diefstal, inbraak en beroving. Alle energie die de politie in drugsbestrijding steekt, kan zij dus niet in andere zaken steken zoals fraude, mensenhandel, seksueel geweld of kinderporno. Inbraak, fietsendiefstal en zakkenrollen zijn met ophelderingspercentages van respectievelijk circa zeven procent, vier procent en drie procent in feite straffeloos.

Iedereen die de recente boeken en rapporten over de recherche heeft gelezen (zoals *De gekooide recherche* van Michiel Princen, *Recherchetoestanden* (Politieacademie) en *Focus in de opsporing* (WODC)) begrijpt dat er sprake is van een crisis in de opsporing. Kort gezegd: de politie krijgt geen greep op de georganiseerde misdaad, pakt vooral de kleine jongens aan maar krijgt de grote spelers op de achtergrond niet te pakken. Er zijn maar weinig mensen die geloven dat de drugshandel serieus last heeft van het oprollen van zesduizend wietplantages per jaar.

Criminelen niet geplukt

Politici, politiemensen en officieren van justitie roepen al sinds de jaren tachtig dat ze criminelen gaan kaalplukken en gaan raken 'waar het pijn doet': in de portemonnee. Dat is sindsdien nog niet gelukt. De ontneming van criminele vermogens is heel lang blijven hangen op enkele tientallen

miljoenen per jaar. De laatste jaren lijkt er vooruitgang geboekt en lijkt Justitie meer af te pakken, met in 2014 een recordbedrag van 136 miljoen euro. Maar schijn bedriegt: dat bedrag bestond voor een groot deel uit een schikking wegens corruptie met SBM, een offshorebedrijf dat zichzelf gemeld had bij het OM. Het is zeer toe te juichen dat het OM ook witteboordencriminaliteit zoals corruptie hard aanpakt, maar met het 'plukken van criminelen' heeft het niets te maken. Uit onderzoek van criminoloog Petrus van Duyne (*Belust op misdaadgeld: de werkelijkheid van voordeelsontneming*) blijkt dat in de helft van de ontnemingszaken gemiddeld slechts 3300 euro wordt afgepakt. Bij slechts 0,3 procent van de zaken komt het boven het half miljoen. Dat komt niet in de buurt van criminelen 'raken waar het pijn doet', zeker gezien de miljarden die er omgaan in de georganiseerde drugsmisdaad.

Dat de *war on drugs* niet te winnen is, heeft een eenvoudige oorzaak: er zal altijd vraag zijn naar verdovende producten. De mens is het enige dier dat zich kan vervelen, zoals Van Duyne raak heeft opgemerkt in zijn boek *Drugs & geld*. Mensen hebben altijd geprobeerd om zichzelf in andere sferen te krijgen: door het likken aan padden, het eten van cactussen, het kauwen op cocobladeren, het roken van tabak of hennep, of het drinken van het sap van gegiste druiven of graan. De geschiedenis leert dat het volslagen kansloos is om het te verbieden – het debacle van de Drooglegging is een berucht voorbeeld. Het arresteren van een moordenaar, verkrachter of inbreker zorgt er minimaal voor dat zo'n crimineel een tijd lang onschadelijk is (of die straf daarnaast ook afschrikwekkend werkt is een andere discussie). Het arresteren van een drugsdealer heeft geen enkel effect, omdat de gebruikers altijd moeiteloos een nieuwe aanbieder vinden.

Boemerang-effecten

Dat maakt de *war on drugs* ook zo'n zinloze tredmolen, een strijd die onvermijdelijk alleen maar verder escaleert. Iedere actie van de overheid roept tegenreacties op, die het vaak erger maken. De drugexperts Nicole Maalsté en Michiel Panhuysen beschrijven in hun zeer lezenswaardige boek *De wietindustrie: de slag om de achterdeur* voorbeelden van dergelijke boemerangeffecten:

- Door de harde aanpak van cannabis heeft de overheid goedwillende kwekers (de klassieke hippies) uit de sector verjaagd, waar veelal zware jongens voor terugkwamen.
- Door coffeeshops te sluiten, maak je de overblijvers veel groter, die daardoor weer lastiger te hanteren zijn.
- Door registratie of een wietpas verplicht te stellen, jaag je klanten de coffeeshop uit en de straat op, waar de handel onbeheersbaar is, vermengd is met die in harddrugs en veel overlast veroorzaakt, en er kan geen leeftijdscontrole plaatsvinden.
- Door drugs te bestrijden worden ze duurder dan ze op een gereguleerde markt zouden zijn, dus aantrekkelijker voor criminelen.
- Door de bestrijding van drugs worden ze krachtiger (bijvoorbeeld meer THC, zuiverder heroïne) of juist slechter van kwaliteit omdat er troep in versneden is. Het gebruik wordt zo gevaarlijker.

Een ander voorbeeld van een boemerangeffect is het verbod op precursoren voor XTC en speed. Dat bezorgde de illegale pillendraaiers in Brabant een jaar of zes geleden aanvankelijk de nodige problemen, maar al snel gingen ze die stoffen zelf brouwen. Het afval dumpen ze in de natuur, met rampzalige gevolgen voor het milieu. De politie staat er grotendeels machteloos tegenover. Enig merkbaar effect op de productie of consumptie van pillen heeft het verbod niet gehad.

Hervormingen en legalisering

Het is dus geen wonder dat het drugsbeleid over de hele wereld in zijn voegen kraakt. Amerikaanse staten zoals Colorado, Washington, Oregon en Alaska hebben cannabis gelegaliseerd, net als Uruguay. Mexico en Colombia zijn er voorzichtig mee bezig. Dat maakt de Nederlandse discussie over de vraag of legaliseren wel mag nogal academisch: de Amerikanen doen het gewoon en er volgen geen internationale sancties. Barack Obama bezocht als eerste Amerikaanse president een gevangenis: een duidelijk signaal dat hij het verziekte Amerikaanse gevangenisstelsel wil hervormen. Oud-president Bill Clinton heeft toegegeven hij er spijt van heeft dat hij het systeem van *'three strikes you're out'* – waardoor mensen die drie keer gepakt worden met

drugs levenslang krijgen – heeft ingevoerd. De VN belegt in april dit jaar een speciale bijeenkomst (UNGASS) in New York om te praten over herziening van de drugsverdragen, onder zware druk van Latijns-Amerikaanse landen die zuchten onder de drugsoorlogen.

In Nederland wil een meerderheid van de Tweede Kamer nog van geen wijken weten, maar lagere overheden zijn in voor verandering. Uit een enquête van Maalsté en Panhuyzen bleek in januari 2014 dat 85 procent van de gemeentes niet van plan is het ingezetenen criterium voor coffeeshops te handhaven. In diezelfde maand tekenden 35 gemeenten een pleidooi voor regulering van softdrugs. Uit een recente opiniepeiling van Motivaction blijkt dat een meerderheid van de Nederlanders voor legalisering of regulering van softdrugs is.

Na een eeuw hervormen?

Alles wijst er dus op dat de wereld klaar is voor een ander drugsbeleid. Het zou een mooi moment zijn: de Harrison Narcotics Act, de eerste antidrugs-wet, werd honderd jaar geleden in Amerika ingevoerd. Terugkijkend valt op hoe irrationeel de keuzes waren in wat wel en niet verboden werd. Met de schadelijkheid van drugs had het niets te maken. Hoewel er geen gedocumenteerde gevallen zijn van mensen die zijn overleden aan cannabis, zaaiden bestrijders honderd jaar geleden al paniek door het een *'killer weed'* te noemen. De *war on drugs* komt voort uit het Amerikaanse puritanisme en is ten diepste een religieuze kruistocht tegen menselijke zonden. Xenofobie speelde ook een rol: cannabis werd met Mexicanen geassocieerd, opium en heroïne met Chinezen, cocaïne met zwarten. De enige poging om een harddrug te verbieden die ook populair was onder de *mainstream* blanke bevolking (het verbod op alcohol, de Drooglegging), eindigde zoals bekend in een debacle – en vormde de start van de Amerikaanse georganiseerde misdaad. Tabak, verreweg de dodelijkste drug, werd met rust gelaten.

Het is goed om daar in 2016 bij stil te staan: wie meedoet aan de *war on drugs*, voert een Amerikaanse puriteinse agenda van honderd jaar geleden uit. Met rationaliteit heeft het weinig te maken. Als volksgezondheid hét belangrijkste argument in het drugsbeleid is, moet de overheid roken en drinken keihard bestrijden. Aan tabak overlijden volgens de Drug Monitor en Jellinek ieder jaar zo'n twintigduizend mensen, aan alcohol nog eens zo'n vijfduizend mensen. Alle illegale drugs samen (cocaïne, heroïne, XTC, speed, GHB) kostten in 2014 aan 82 mensen het leven. Legale slaap- en kalmeringsmiddelen eisten nog eens 79 levens. Aan cannabis overleed – zoals ieder jaar – weer niemand. Ook gemeenten in aantallen verslaafden (geestelijk en lichamelijk), ziektekosten en maatschappelijke schade (verkeersongelukken, geweld) richten de legale harddrugs alcohol en tabak véél meer schade aan dan de illegale drugs.

Politie houdt genoeg werk na legalisering

Het fundamentele probleem met drugsbestrijders is dat zij de kwestie in puriteinse, morele termen zien: drugs zijn

» *Het is dus geen wonder dat het drugsbeleid over de hele wereld in zijn voegen kraakt*

Foto: ANP, Robin Utrecht

Aan cannabis overleed in 2014 – zoals ieder jaar – weer niemand. Aan roken 20.000 mensen.

slecht en de gebruikers dus ook. Maar een biertje of een sigaretje maken iemand niet tot een crimineel, dus waarom een joint of pil wel? Een verstandig drugsbeleid gaat ervan uit dat mensen nu eenmaal de behoefte hebben aan geestverruiming. Vaak is dat niet of nauwelijks schadelijk (matig drinken of blowen), vaak wel: harddrugs als alcohol, nicotine, heroïne en cocaïne veroorzaken op grote schaal problemen. Die moeten niet in de eerste plaats via het strafrecht, maar via de gezondheidszorg worden aangepakt. Een humaan en rationeel drugsbeleid is gebaseerd op twee heldere principes: respect voor mensenrechten en het zoveel mogelijk beperken van gezondheidsschade.

Wereldwijd zou legalisering van alle drugs honderden miljarden opleveren, de georganiseerde misdaad deels buitenspel zetten en terroristische organisaties zoals de FARC en de Taliban van hun inkomsten beroven. Legaliseren betekent niet dat drugs vrijgegeven moeten worden. Voor de legale harddrugs alcohol en tabak zijn de leeftijds grenzen verhoogd naar 18 jaar. Terecht, want de laatste wetenschappelijke inzichten tonen duidelijk aan dat drugs hersenen in de groei ernstig beschadigen. Artsen vinden dat die grens naar 21 jaar moet. Dat is een goede ondergrens voor alle drugs.

» Er is geen reden om maar fatalistisch door te gaan met een zinloos gevecht

Legalisering betekent niet dat de politie zonder werk komt te zitten. Een flink deel van de criminelen die nu in de drugs zitten, zal iets anders gaan doen: afpersing, illegaal gokken of vrouwenhandel. Een deel van de drugshandel zal altijd wel crimineel blijven: drank en sigaretten worden nu tenslotte ook op grote schaal nagemaakt en/of gesmokkeld. Maar het einde van de Drooglegging liet wel zien dat legaliseren kan zorgen voor een merkbare daling van de totale hoeveelheid misdaad. Of het ooit haalbaar zal zijn om wereldwijd een verstandig beleid voor alle drugs in te voeren, is zeer de vraag. Maar dat is geen reden om dan maar fatalistisch door te gaan met een zinloos gevecht. Laten we in ieder geval beginnen met het legaliseren van softdrugs in Nederland. <<

Delen van dit artikel verschenen eerder op www.deCorrespondent.nl. Tijdelijk gratis kennismaken: ga naar decorrespondent.nl/code/dekoning en voer deze code in: bkdc67

Literatuur/verwijzingen

- www.globalcommissionondrugs.org
 Cole, Jack A. (2011), *Exit Strategies for the Drug War*, www.leap.cc
 Duyne, P.C. van, F.G.H. Kristen en W.S. de Zanger (2015), 'Belust op misdaadgeld: de werkelijkheid van voordeelsontneming' in *Justitiële verkenningen 1, 2015 – Misdaadgeld, witwassen en ontnemen*. Den Haag, Boom en WODC.
 Duyne, P.C. van, M. Levi, (2011) *Drugs & geld*. Oisterwijk, Wolf Productions.
 Kop, Nicolien, Van der Wal, Roland, *Recherchetoestanden* (2011). Apeldoorn, Politieacademie, lectoraat Criminaliteitsbeheersing & Recherchekunde.
 Liedenaum, C.M.B., Poot, C.J. de, Straalen, E.K. van, R.F. Kouwenberg (2015), *Focus in de opsporing*. Den Haag, WODC.
 Maalsté, Nicole en Michiel Panhuysen (2015), *De wietindustrie: de slag om de achterdeur*. Amsterdam, Nieuw Amsterdam.
 Princen, Michiel (2015), *De gekooide recherche*. Amsterdam, Prometheus.